

Asia: OM 21/41/2016

Työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

1 LUKU. YLEISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 1 lukuun

Luvussa säädetään lain soveltamisalasta, joka on määritelty riittävän selkeästi yleisen tuomioistuimen näkökulmasta.

Laki olisi toissijainen eli muuhun lainsäädäntöön sisältyy tämän lain alaan kuuluvia määräyksiä. Olisi luonnollisesti selkeintä käyttäjien näkökulmasta, jos henkilötietojen käsittelyä rikosasioissa koskevat määräykset olisivat mahdollisimman kootusti yhdessä laissa.

Määritelmässä on termi asianmukaiset suojatoimenpiteet jäänyt perusteluissa kerrotuista syistä ymmärrettävästi avoimeksi, mutta siitä voi seurata tulkintavaikeuksia ja käytäntöjen kirjavuutta. Yhdenmukaisuus edellyttäneen alemman tasoista nopeammin ajantasaistettavissa olevaa ohjeistusta.

Rekisterin käsite on laadittu hyvin avoimeksi. Erityisesti huomioiden se, mitä 8 § 2 momentissa on erottelusta todettu, herää kysymys, ovatko oikeushallinnon tietojärjestelmiin tallennetut tuomioistuimien ratkaisut ja niiden perustelutkin, joissa väistämättä joudutaan käsittelemään henkilöitä yksilöiviä tietoja, osa rekisteriä. Jäljempänä on erikseen lausuttu erottelusta tuomioiden osalta.

2 LUKU. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYN YLEISET EDELLYTYKSET

Kommentit ehdotetun lain 2 lukuun

On selvää, että viranomaistoiminnassa henkilötietojen käsittely voi liittyä vain lakiin perustuvaan tehtävään ja on tarpeen tehtävän suorittamiseksi. Olisi selvempää, jos laillisuusvaatimus ilmaistaisiin

näin 4 §:ssä. Laeissa ei liene kattavasti nimenomaisia oikeutussäännöksiä henkilötietojen käyttämiseen.

Tietojen erottelua koskevan 8 §:n toisen momentin osalta on perusteluissa mainittu oikeudellisissa menettelyissä saatavat lausunnot subjektiivisiin havaintoihin perustuvista henkilötiedoista. Tuomioiden perusteluissa tullaan vastaisuudessakin käsittelemään vapaan todisteiden harkinnan periaatteiden mukaisesti myös henkilötodistelussa esille tulevia henkilöitä koskevia tietoja. Niiden merkitys ja luotettavuus arvioidaan tuomioissa, minkä täytyy riittää erottamaan ne varmoista faktatiedoista. Jo esitutkinnasta alkaen esimerkiksi henkilöiden asema voi määräytyä henkilötodistelun perusteella. Tällä ei pitäisi olla vaikutusta sille, miten henkilöiden asema rikosasiassa kirjautuu järjestelmiin.

Arkaluonteisten henkilötietojen käsittely on voimassa olevassa henkilötietolaissa sallittu nimenomaisesti, jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi, puolustamiseksi tai ratkaisemiseksi. Ehdotettu säännös ei sisällä niin tarkkoja käyttöoikeutusmäärittelyitä kuin henkilötietolaissa on. Tuomioistuimissa on voitava lainkäyttöasioita käsiteltäessä ja ratkaistaessa jatkossakin käsitellä tällaisia tietoja. Oikeudenkäynnit ovat myös lähtökohtaisesti täysin julkisia.

3 LUKU. REKISTERINPITÄJÄ JA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELIJÄ

Kommentit ehdotetun lain 3 lukuun

Rekisterinpitäjänä yleisten tuomioistuimien järjestelmissä on Oikeusrekisterikeskus, joten siltä osin ei ole erityistä lausuttavaa.

4 LUKU. REKISTERÖIDYN OIKEUDET

Kommentit ehdotetun lain 4 lukuun

Ei ole erityistä lausuttavaa.

5 LUKU. TIETOTURVALLISUUS

Kommentit ehdotetun lain 5 lukuun

Luvussa on kysymys tietosuojavastaavasta. 40 § 2 momentin mukaan tietosuojavastaavan tehtävät eivät koskisi tuomioistuinten lainkäyttötehtävien yhteydessä suorittamaa henkilötietojen käsittelyä, mutta muutoin tehtävät koskisivat myös tuomioistuimia niiden käsitellessä henkilötietoja. Tuomioistuinten käyttämiä rekistereitä ylläpitää Oikeusrekisterikeskus, joten ei liene tarkoitetun erillistä tuomioistuinten tietosuojavastaavaa; Oikeusrekisterikeskus on nimenomaisesti lain nojalla oikeushallinnon tietojärjestelmien rekisterinpitäjä.

6 LUKU. TIETOSUOJAVASTAAVA

Kommentit ehdotetun lain 6 lukuun

Ei ole erityistä lausuttavaa.

7 LUKU. HENKILÖTIETOJEN SIIRROT KOLMANSIIN MAIHIN JA KANSAINVÄLISILLE JÄRJESTÖILLE

Kommentit ehdotetun lain 7 lukuun

Kysymys tietojen luovuttamisesta tulee esille tuomioistuimissa lähinnä kansainväliseen oikeusapuun yms. liittyvissä kysymyksissä, mitkä perustuvat jo nyt sopimuksiin. Säännösehdotusten osalta ei ole erityistä lausuttavaa.

8 LUKU. VALVONTAVIRANOMAINEN

Kommentit ehdotetun lain 8 lukuun

Ei ole erityistä lausuttavaa.

9 LUKU. OIKEUSTURVA

Kommentit ehdotetun lain 9 lukuun

Lain 54 §:n mukainen luottamuksellinen ilmoitusmenettely on tuomioistuinten kannalta ongelmallinen. Tuomioistuinten toiminnan pitäisi olla läpinäkyvää. Oikeudenkäyntiä koskevissa tapauksissa julkisuutta säätelee myös oikeudenkäynnin julkisuutta yleisissä tuomioistuimissa koskeva laki. Tuomioistuinten osalta asianmukaisempi ja riittävä keino olisi tuomioistuinten muun laillisuusvalvonnan tapaan ilmoitus (kantelu) ylimmille lainvalvojille. Tuomioistuimessa käsiteltävät asiat on rajattu pois myös 55 §n mukaisesta kantelumenettelystä Tietosuojavirastolle, joten tuomioistuimet tulisi rajata myös 54 §:n mukaisen menettelyn ulkopuolelle.

10 LUKU. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 10 lukuun

Ei ole erityistä lausuttavaa.

11 LUKU. VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 11 lukuun

Ei ole erityistä lausuttavaa.

YLEISPERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yleisperusteluihin

Kysymys on direktiivin voimaan saattamisesta. Osin säännökset vastaavat voimassa olevaa henkilötietolakia. Monet vaatimukset kohdistuvat rekisterinpitäjään. Oikeuslaitoksen osalta tietojenkäsittelyjärjestelmiä ja rekistereitä ylläpitää Oikeusrekisterikeskus. Oikeusrekisterikeskus on lain oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä 7 § 1 momentin mukaan järjestelmän rekisterinpitäjä.

Käräjäoikeuden päivittäiseen työhön ja toimintoihin uudella lainsäädännöllä ei pitäisi olla merkittäviä vaikutuksia. Diaaritietojen eli perustietojen julkisuus määräytyisi edelleen lain oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa mukaan ja muu julkisuus yleisen julkisuuslain perusteella.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin

Niihin liittyvät huomiot ovat edellä kunkin luvun kohdalla.

ERITYISLAINSÄÄDÄNTÖÖN EHDOTETUT MUUTOKSET

Kommentit oikeusministeriön hallinnonalan erityislainsäädäntöön ehdotettuihin muutoksiin

Ei ole erityistä lausuttavaa.

MUUT MAHDOLLISET KOMMENTIT

Muut mahdolliset kommentit työryhmän mietintöön

Ehdotettu laki on osin yleispiirteisempi kuin henkilötietolaki. Henkilötietojen käyttöedellytysten viranomaistoiminnassa ja erityisesti lainkäytössä tulisi olla mahdollisimman selkeästi ratkaistu jo laissa eikä siihen saisi jäädä avoimista ehdoista johtuvia tulkinnavaraisuuksia.

Heikkinen Timo
Vantaan käräjäoikeus